

LATVIJAS
HIDROEKOLOĢIJAS
INSTITŪTS

Piesārņojošas vielas un savienojumi Baltijas jūrā, to ietekme uz dzīvīem organismiem, sastopamība pārtikā

Natālija Suhareva, Rita Poikāne, Juris Aigars,
Ieva Bārda, Evita Strode, Ingrīda Andersone
Latvijas Hidroekoloģijas institūts

Jūras diena 2022
07.06.2022.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Jūrlietu un
zivsaimniecības fonds

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests

Jūras stratēģijas pamatdirektīva 2008/56/EK

Kvalitatīvie raksturlielumi laba vides stāvokļa noteikšanai

D8: Piesārņotāju koncentrācija ir tādā līmenī,
kas neizraisa piesārņojuma efektus

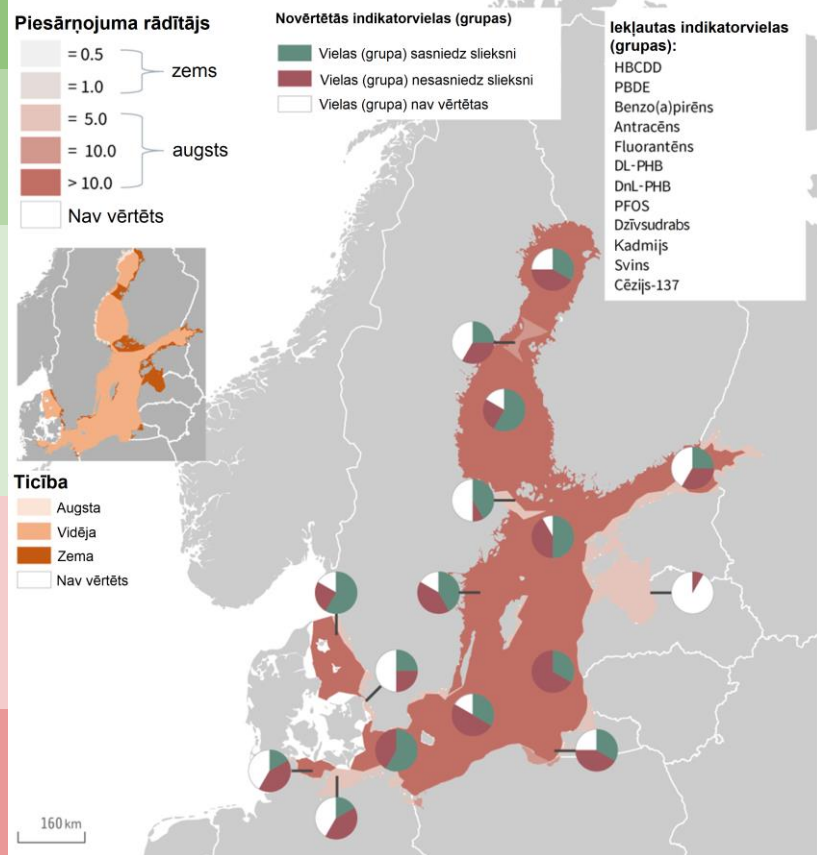
**D9: Kaitīgās vielas zivīs un citās jūras
veltēs**, ko izmanto pārtikā, nepārsniedz
līmeņus, kas noteikti tiesību aktos vai citos
saistošos noteikumos

KOMISIJAS REGULA (EK) Nr. 1881/2006 ar ko
nosaka konkrētu piesārņotāju maksimāli
pieļaujamo koncentrāciju pārtikas produktos

DIREKTĪVA 2008/105/EK par vides
kvalitātes standartiem (un **2013/39/ES**)

**HELCOM: Integrēts piesārņojuma stāvokļa
novērtējums**

Integrēts piesārņojuma stāvokļa novērtējums

Attēls no: HELCOM Thematic assessment of
hazardous substances 2011-2016 (2018)

Jūras stratēģijas pa 2008/56/

Kvalitatīvie raksturliel stāvokļa note

D8: Piesārņotāju koncentrācija
kas neizraisa piesārņojumu

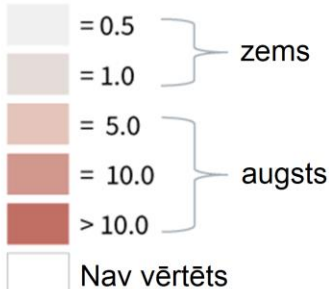
D9: Kaitīgās vielas zivju
vēlēs, ko izmanto pārtikā
līmeņus, kas noteikti Kopienas
citos saistošos noteikumos

KOMISIJAS REGULA (EK) Nr. 1831/2003
nosaka konkrētu piesārņotāju
pieļaujamo koncentrāciju

DIREKTĪVA 2008/105/EK
kvalitātes standarta

HELCOM: Integrēts piesārņojuma
novērtējums

Piesārņojuma rādītājs

Ticība

Novērtētās indikatorvielas

Iekļautas indikatorvielas (grupas):

HBCDD

PBDE

Benzo(a)pirēns

Antracēns

Fluorantēns

DL-PHB

DnL-PHB

PFOS + Alvas OS

Dzīvsudrabs

Kadmijs

Svins

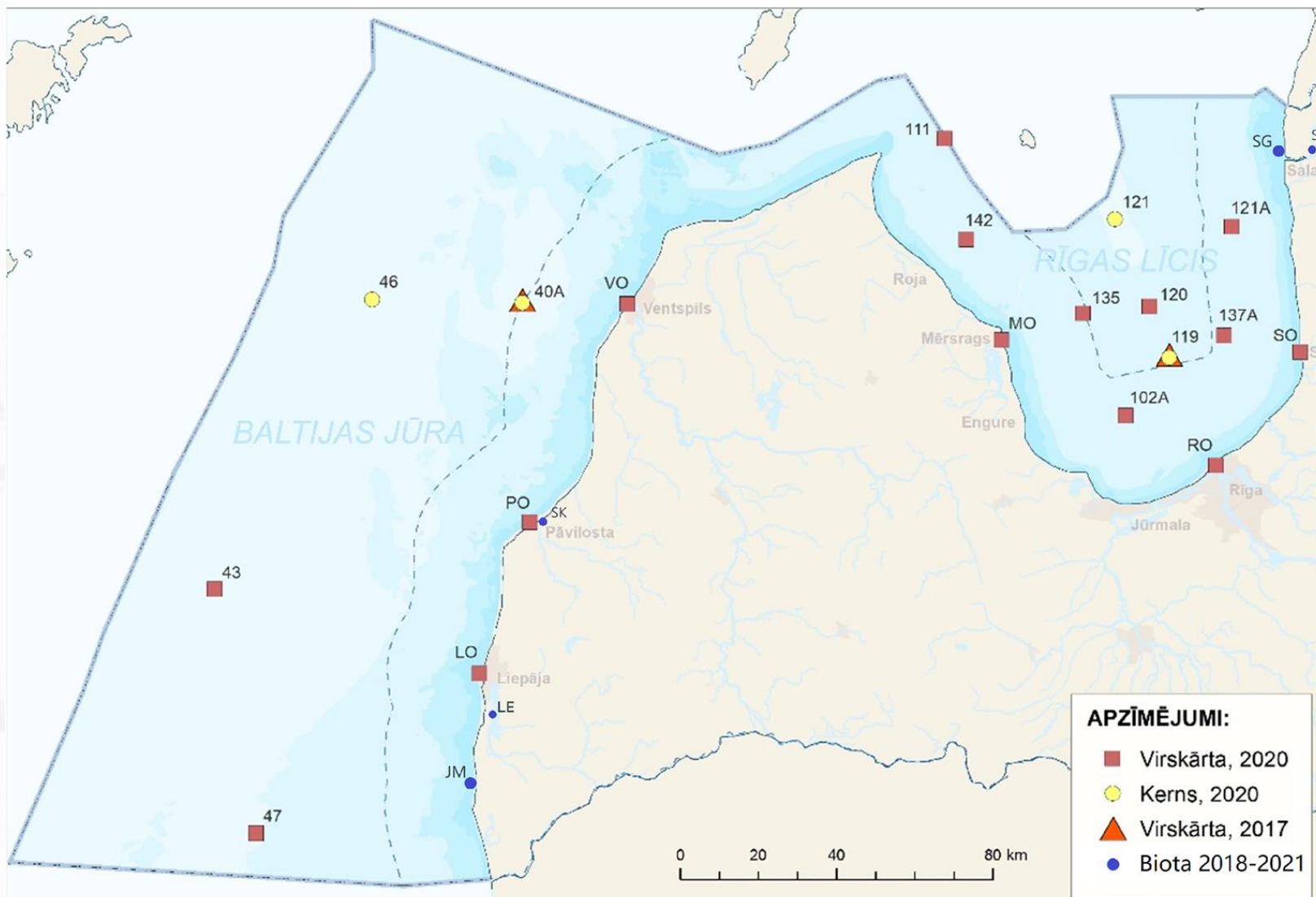
Cēzijs-137

PAH

160 km

Pedējo gadu pētījumi (2017-2021) Paraugu ņemšanas vietas un matricas

PĒTĪTI ORGANISMI

Clupea harengus membras

Sprattus sprattus balticus

Neogobius melanostomus Pall.

Perca fluviatilis (L.)

Platichthys flesus (L.)

Psetta maxima

Osmerus eperlanus (L.)

Gasterosteus aculeatus (L.)

Pungitius pungitius

Hyperoplus lanceolatus

Ammodytes tobianus (L.)

Zoarces viviparus (L.)

Vimba vimba

Alburnus alburnus

Crangon crangon (L.)

Palaemon adspersus Rathke

Corophium sp.

Gammarus sp.

Mysis sp.

Saduria entomon (L.) (syn. *Mesidotea*

Jaera albifrons Leach

Pacifastacus leniusculus

Prosopistoma foliaceum Fourcoy

Cloeon dipterum L.

Limnephilus nigriceps Zetterst.

Hediste diversicolor

Chironomus plumosus L.

Mytilus trossulus

Macoma baltica

Dreissena polymorpha (Pallas)

Cerastoderma glaucum

Attēli no SIA Gandars "Latvijas Daba"
sugu enciklopēdijas.
Askolda Kļaviņa autortiesību īpašums.
www.latvijasdaba.lv

H. diversicolor attēls no Eric A.
Lazo-Wasem-Gall, Yale Peabody
Museum (2019)

PĒTĪTI ORGANISMI

Clupea harengus membras

Sprattus sprattus balticus

Neogobius melanostomus Pall.

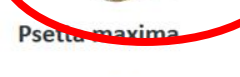
Perca fluviatilis (L.)

Platichthys flesus (L.)

Psetta maxima

Osmerus eperlanus (L.)

Gasterosteus aculeatus (L.)

Pungitius pungitius

Hyperoplus lanceolatus

Ammodytes tobianus (L.)

Zoarces viviparus (L.)

Vimba vimba

Alburnus alburnus

Alburnus alburnus

Crangon crangon (L.)

Palaemon adspersus Rathke

Corophium sp.

Gammarus sp.

Mysis sp.

Mytilus trossulus

Macoma baltica

Dreissena polymorpha (Pallas)

Cerastoderma glaucum

Organismos, kas apzīmēti ar sarkanu apli
Perflourinētie organiskie savienojumi (PFOS)
Dioksīni/furāni un polihlorbifenili (PHB)
Polibromdifēnilēteri (PBDE)
Sn organiskie savienojumi

Tikai asaros un/vai reņģēs
Poliaromātiskie ogļūdeņraži (PAO)
Heksabromociklododekāns (HBCDD)
Hlororganiskie savienojumi (augu aizsardzības līdzekļi)
Farmaceitiskās vielas (ibuprofēns un diklofenaks)
Steroīdi (17β-estradiola un 7β-etinilestradiola)

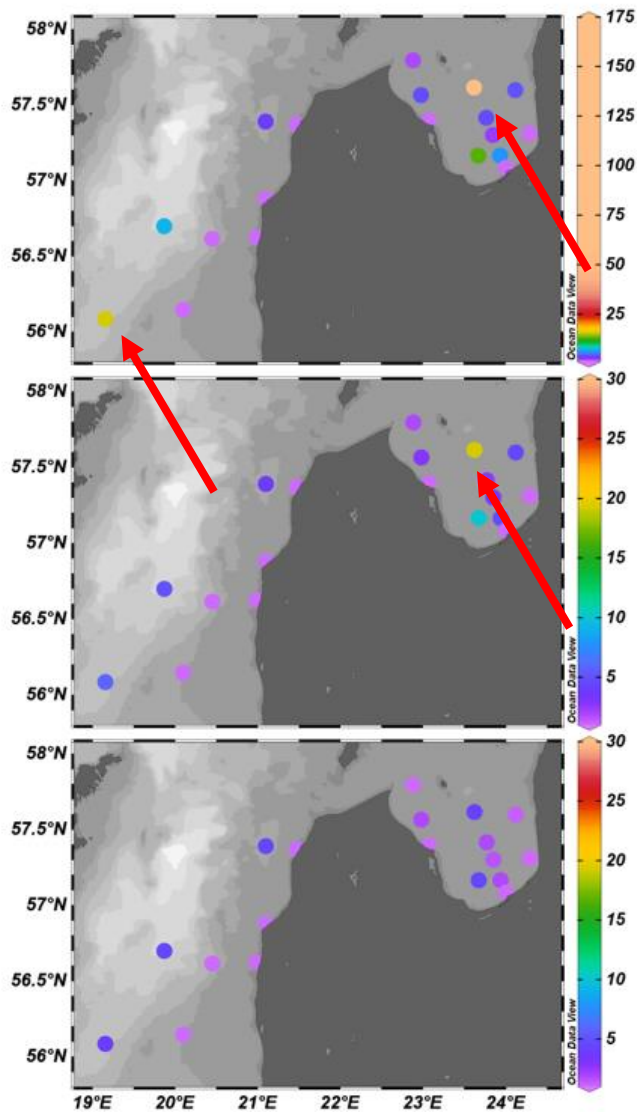
Attēli no SIA Gandars "Latvijas Daba"
sugu enciklopēdijas.
Askolda Kļaviņa autortiesību īpašums.
www.latvijasdaba.lv

H. diversicolor attēls no Eric A.
Lazo-Wasem-Gall, Yale Peabody
Museum (2019)

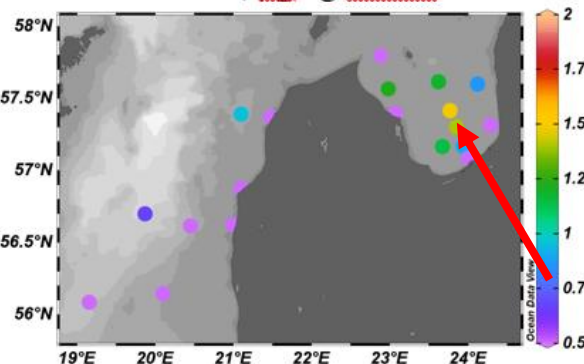

PIESĀRŅOJOŠĀS VIELAS JŪRAS UN LĪČA SEDIMENTOS

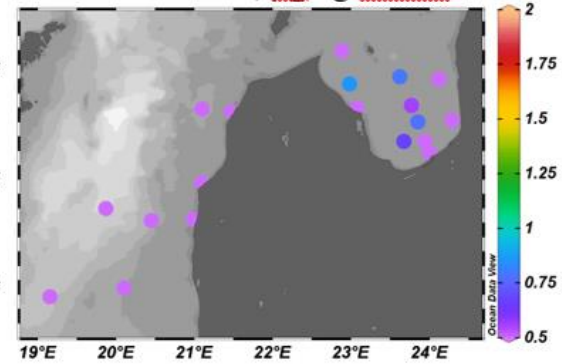
TBT, $\mu\text{g/kg}$ sausnā
DBT, $\mu\text{g/kg}$ sausnā
MBT, $\mu\text{g/kg}$ sausnā

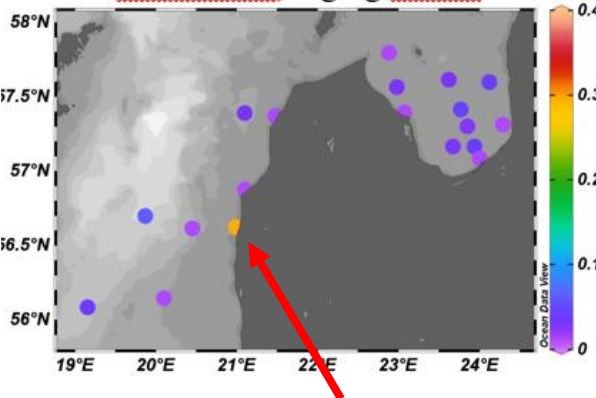
PFOS, $\mu\text{g/kg}$ sausnā

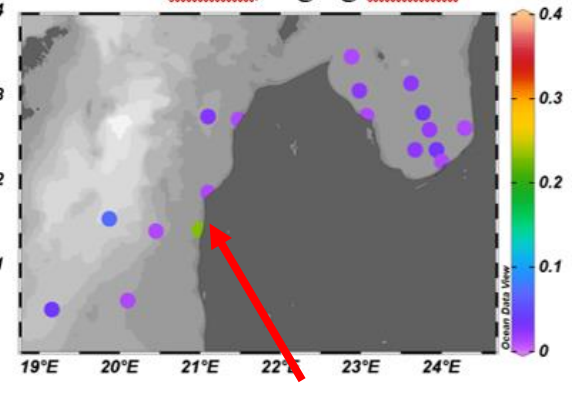
PFOA, $\mu\text{g/kg}$ sausnā

Flourantēns, mg/kg sausnā

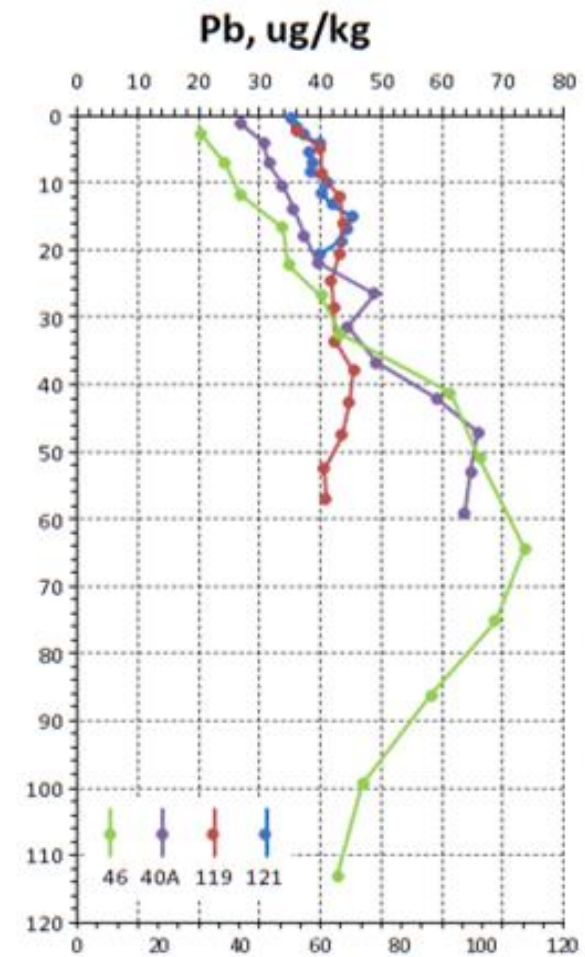
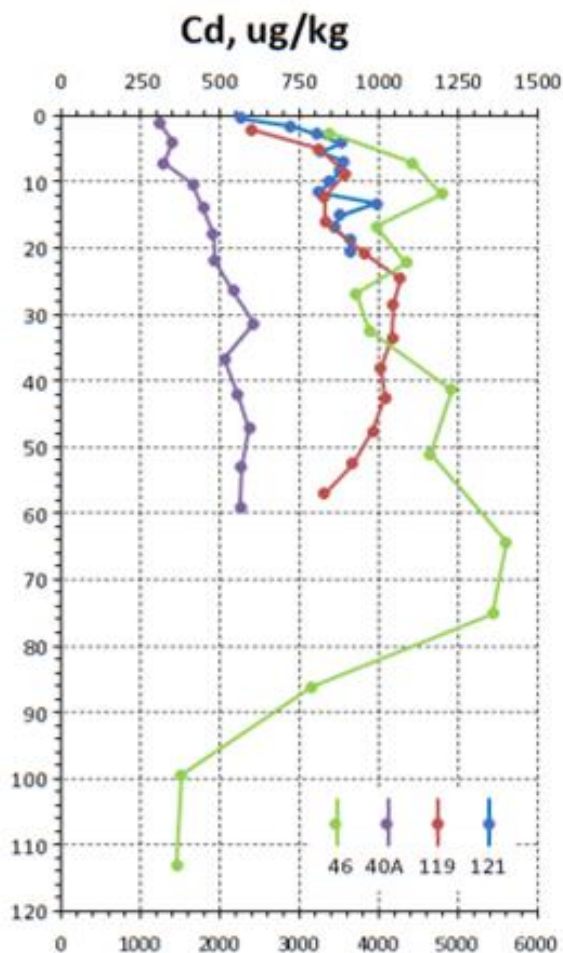
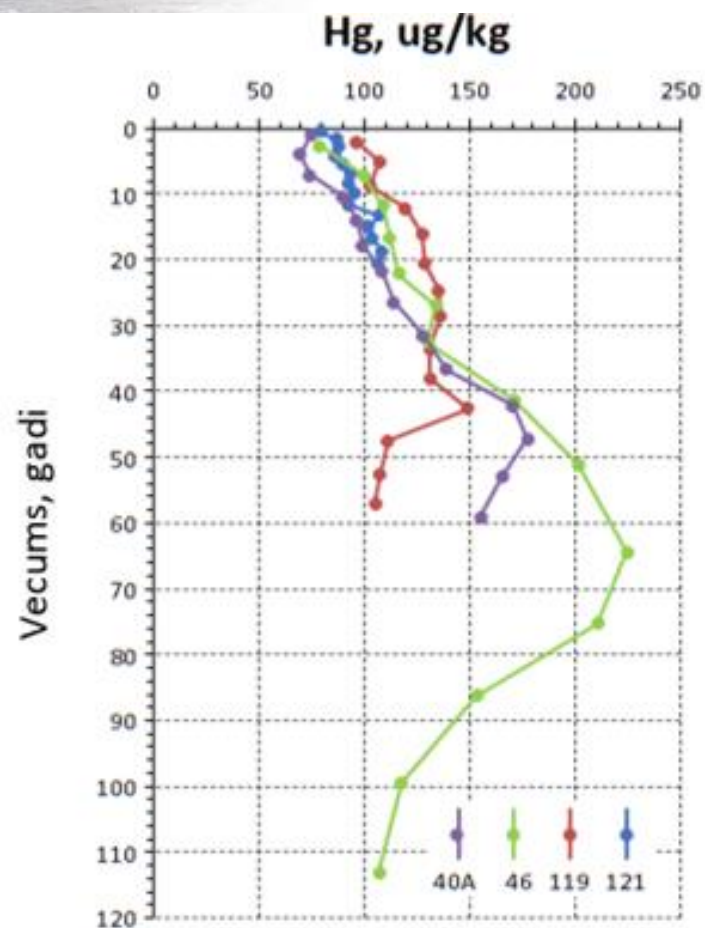

Pirēns, mg/kg sausnā

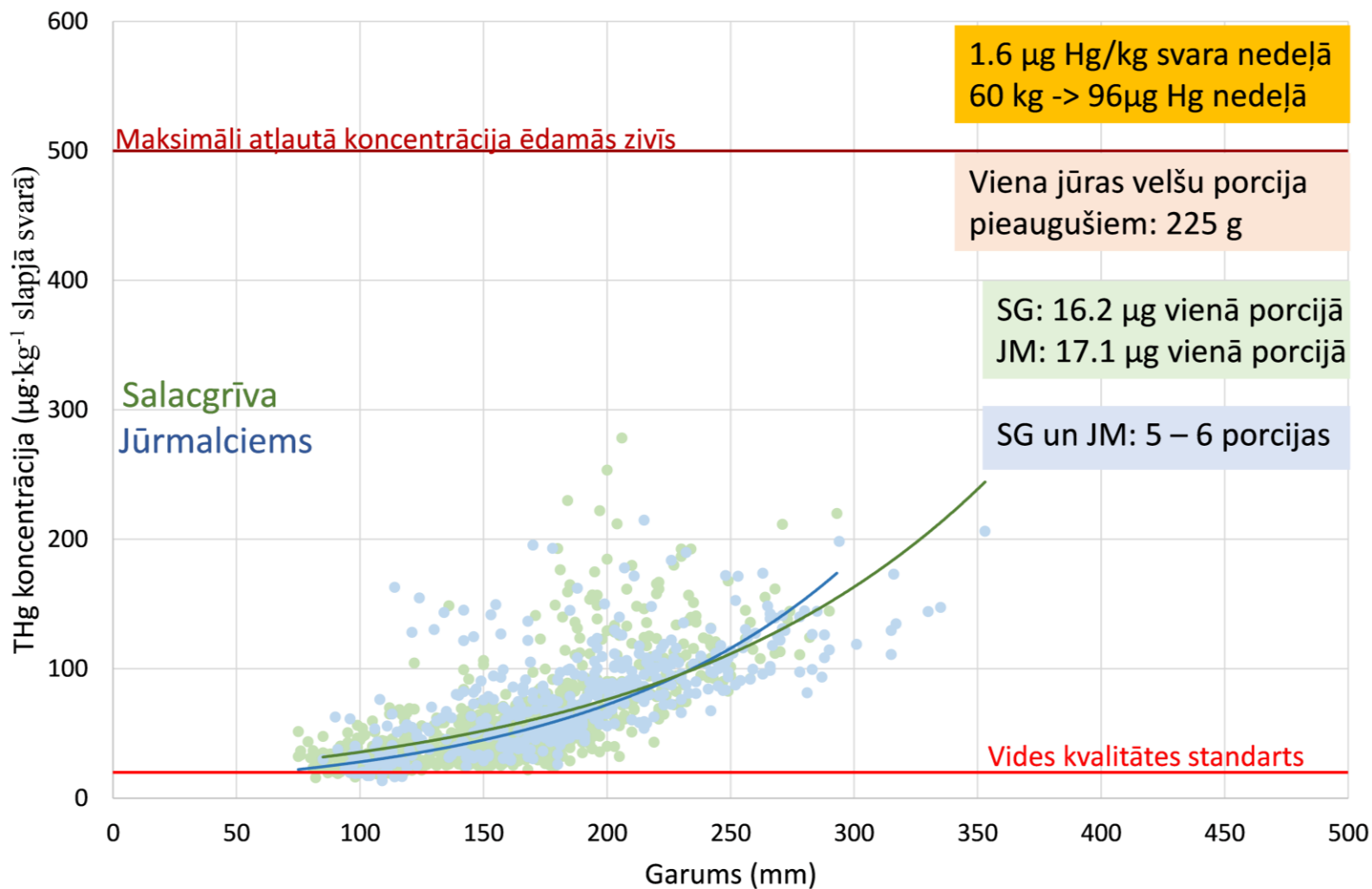

SMAGO METĀLU AKUMULĀCIJA SEDIMENTOS

DZĪVSUDRABA AKUMULĀCIJA ASAROS

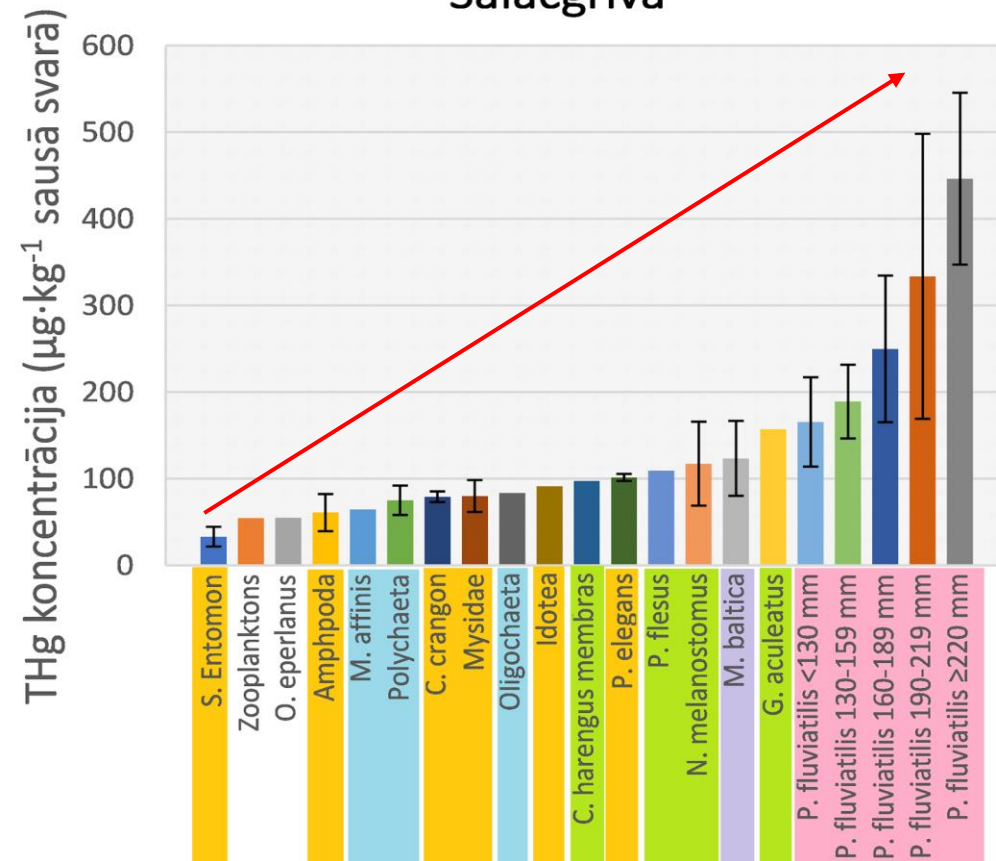

DZĪVSUDRABA UZKRĀŠANĀS BARĪBAS ĶEDĒ

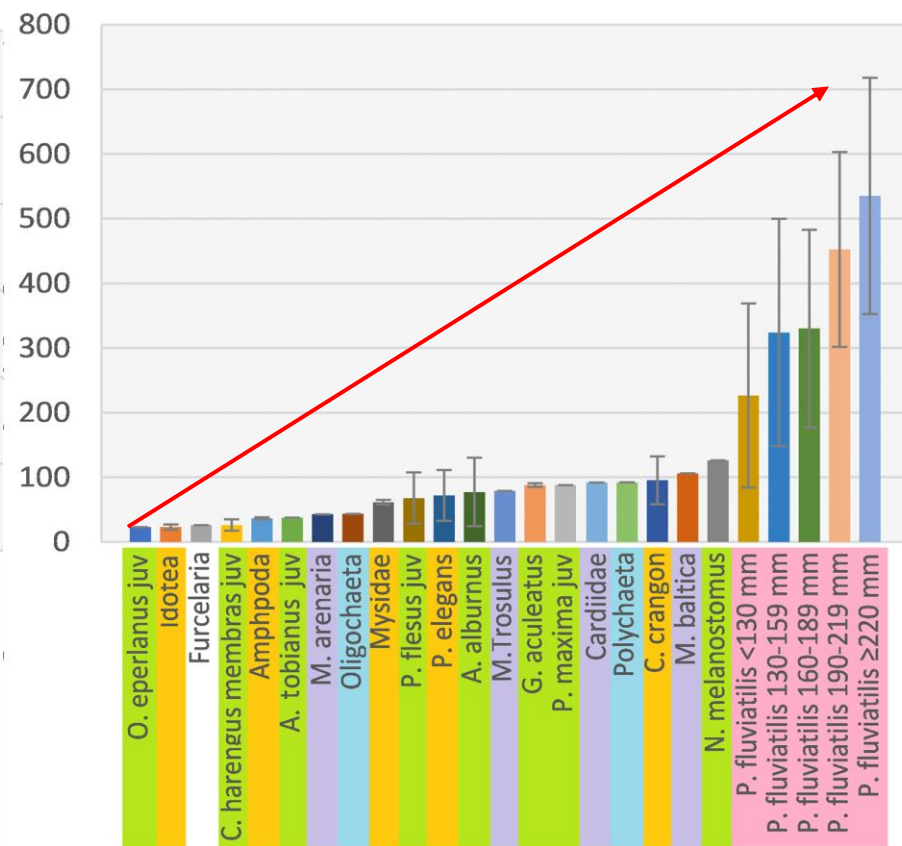
Asari
Citas zivis
Vēžveidīgie

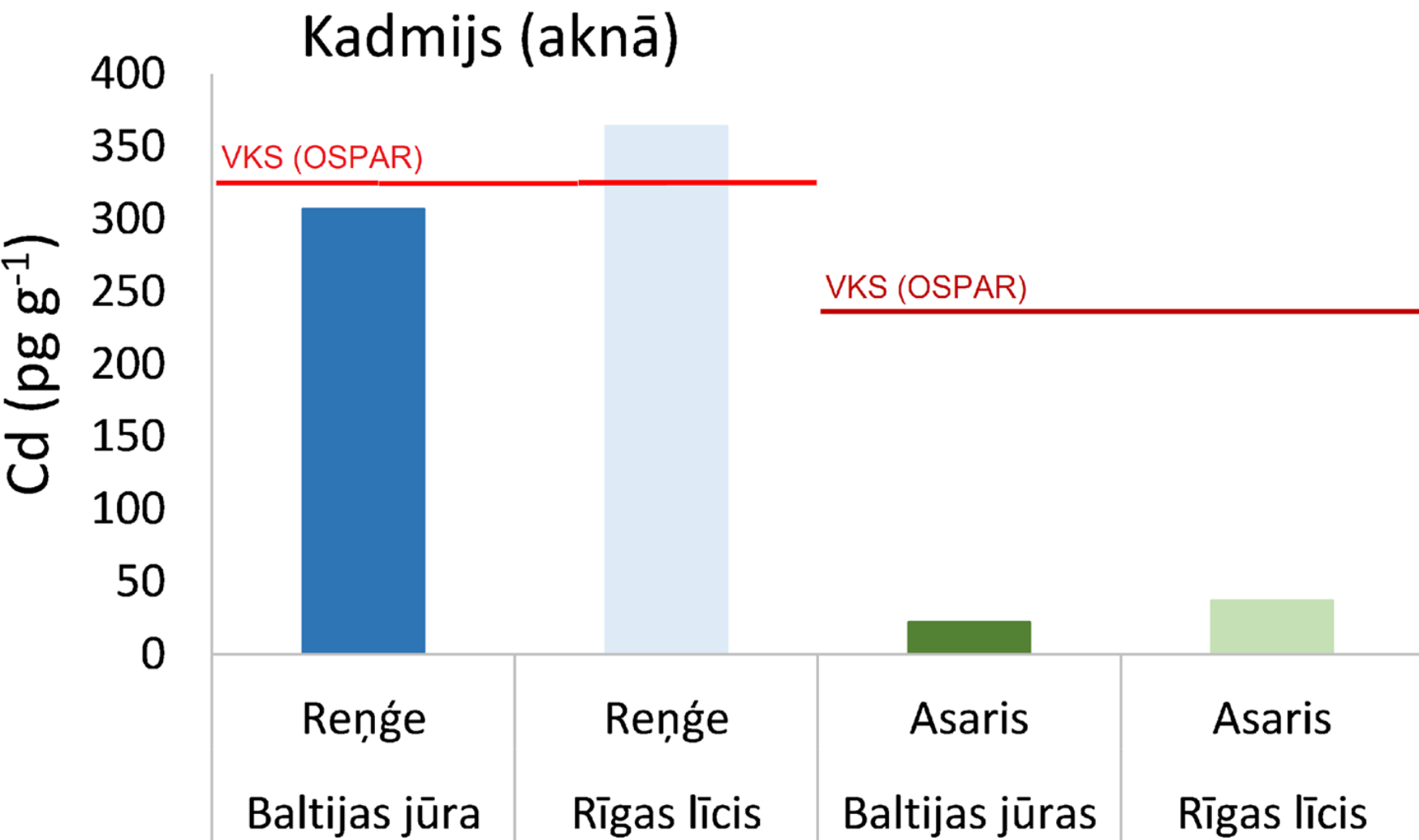
Tārpi
Gliemji

Salacgrīva

Jūrmalciems

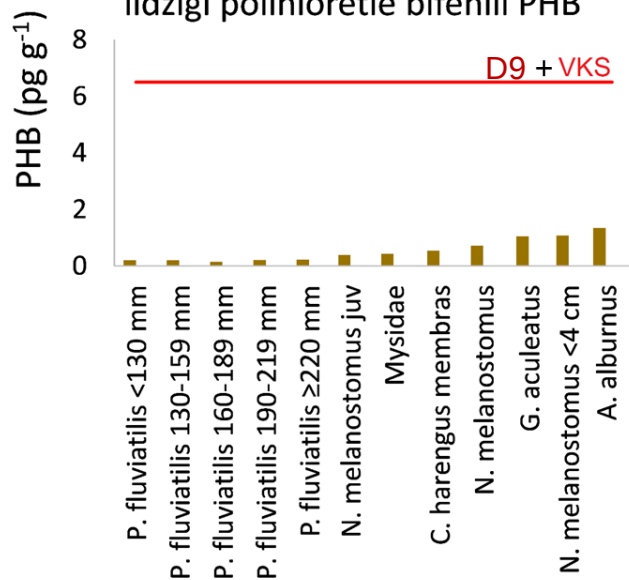

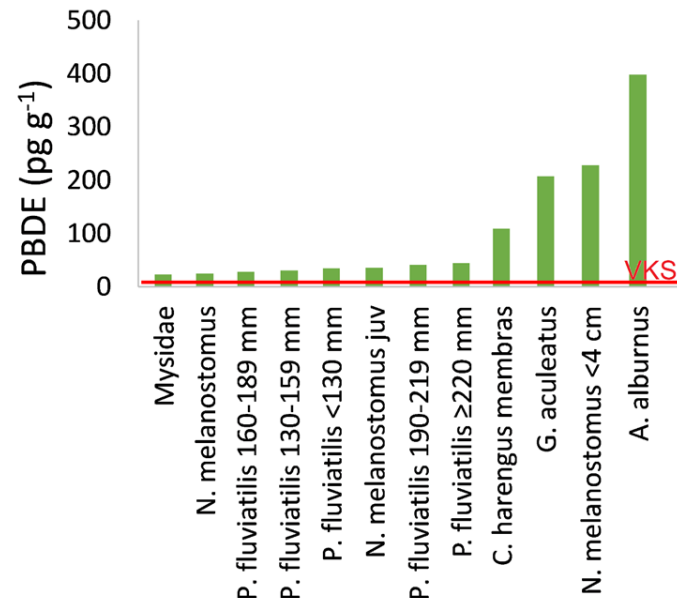

Salacgrīva

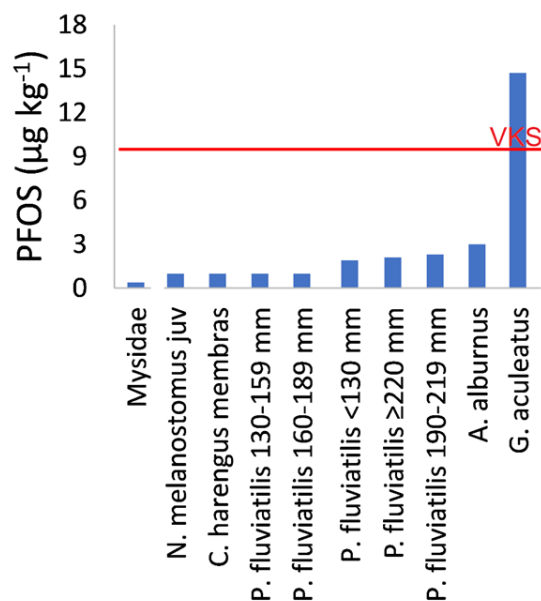
Dioksīni, furāni un dioksīniem
līdzīgi polihlorētie bifenili PHB

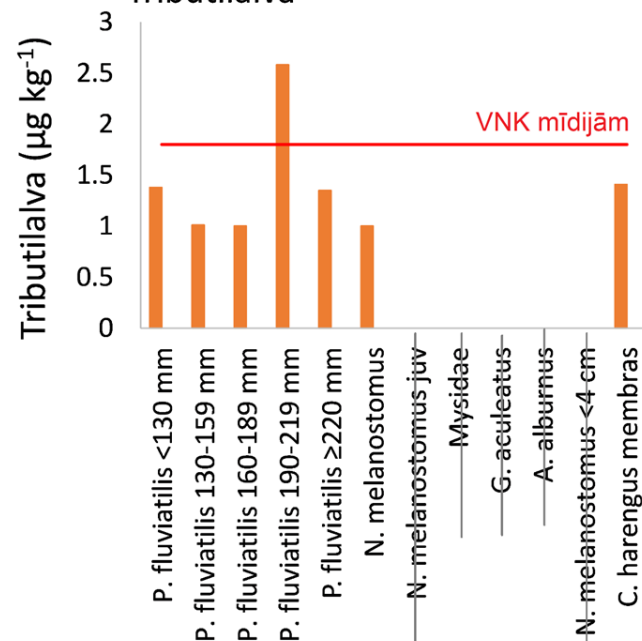
Polibromētie difinilēteri PBDE

Perfluoroktānsulfonskābe (PFOS)

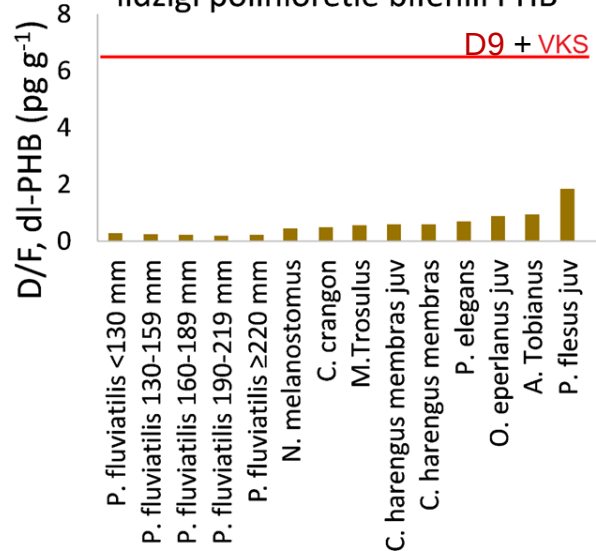
Tributilalva

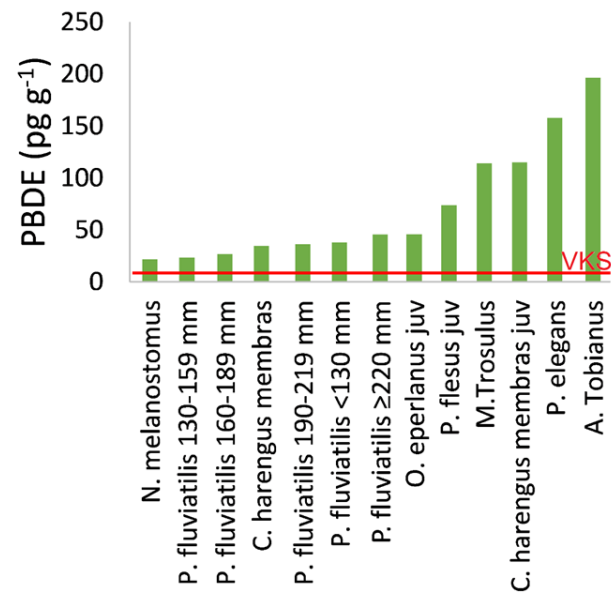

Jūrmalciems

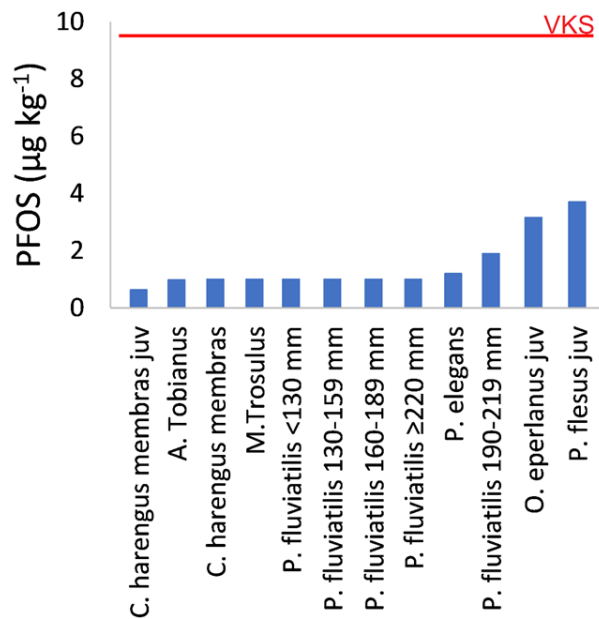
Dioksīni, furāni un dioksīniem
līdzīgi polihlorētie bifenili PHB

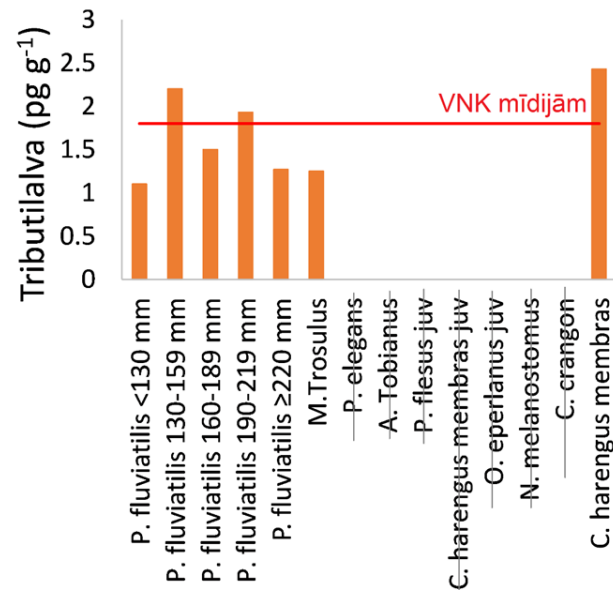
Polibromētie difinilēteri PBDE

Perfluoroktānsulfonskābe (PFOS)

Tributilalva

D 8.2.

Piesārņojuma izraisītie bioloģiskie efekti organismos

Biomarķieri

Jebkura bioloģiska reakcija uz piesārņotāja vielas iedarbību organisma vai tā elementu līmenī, kas uzrāda novirzes no normāla stāvokļa (Peakall 1994).

Piesārņojošā viela	Biomarķieris	Efekts
DDT	Olu čaumalu biezuma samazināšanās	Samazināta auglība

8.2. Deskriptori (HELCOM) Bioloģiskie efekti organismos

Molekulārā/ bioķīmiskā/
fizioloģiskā līmenī
(«agrīnas brīdināšanas
biomarķieri»)

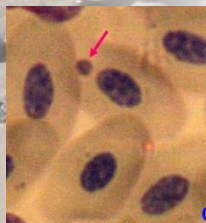
Indivīdu/populācijas
līmenī

«Vispārējā stresa»
biomarķieri

Piesārņojuma
«specifiskie» rādītāji

Veselības
stāvokļa rādītāji

Reproduktīvie
traucējumi

Mikronukleju
skaits

Lizosomu
membrānu
stabilitāte

Acetilholīnesterāzes
inhibēšana (AChE)

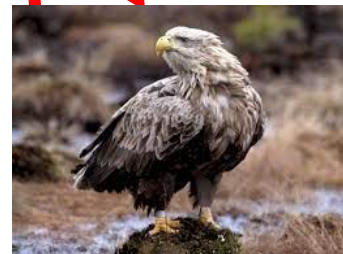
EROD aktivitāte

Zivju slimību
indekss

Tributilava (TBT) un
Dzimuma izmaiņas
gliemjiem

Jūras ērgļa
produktivitāte

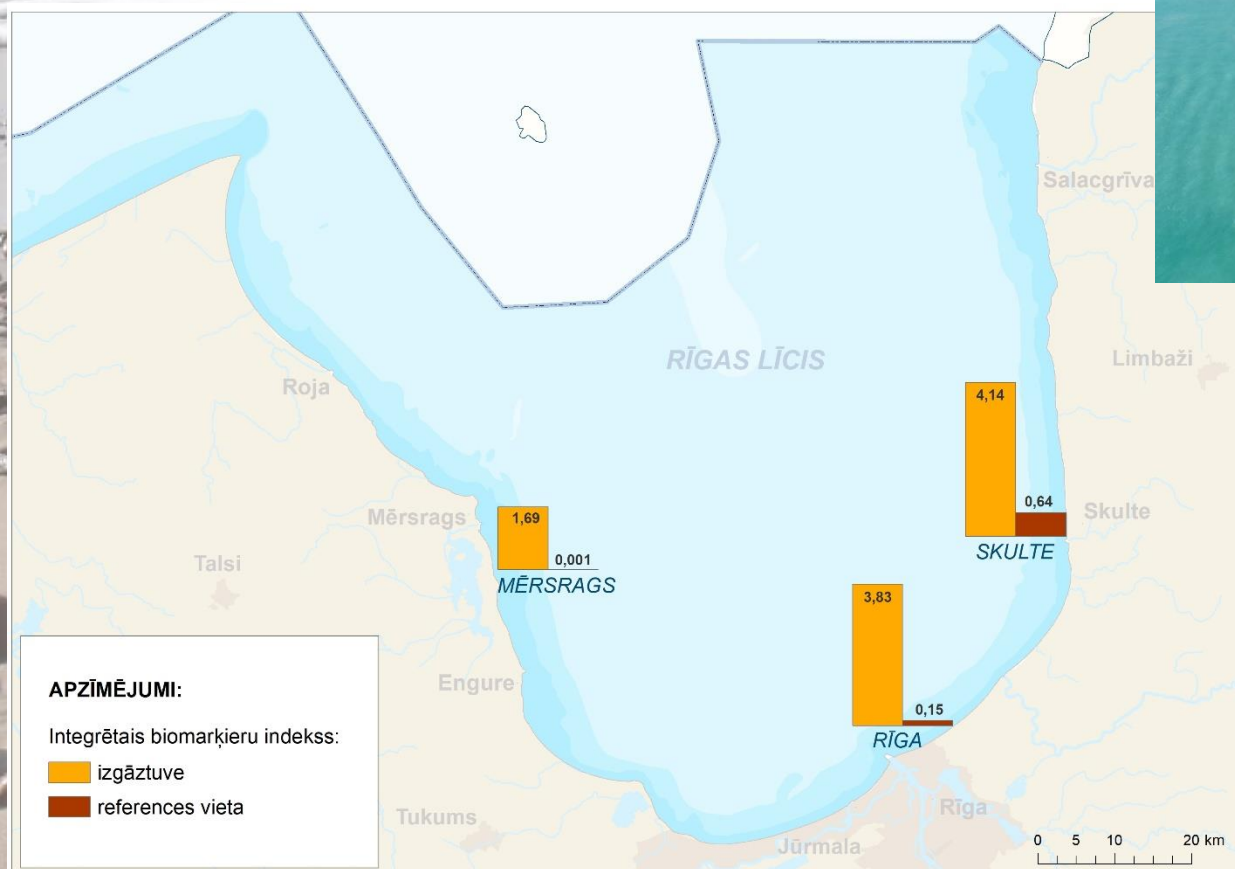
Embriogēnēze
sānpeldēm

Estrogēniem
līdzīgie savienojumi
un to efekti

Enzimātiskie biomarkķieri

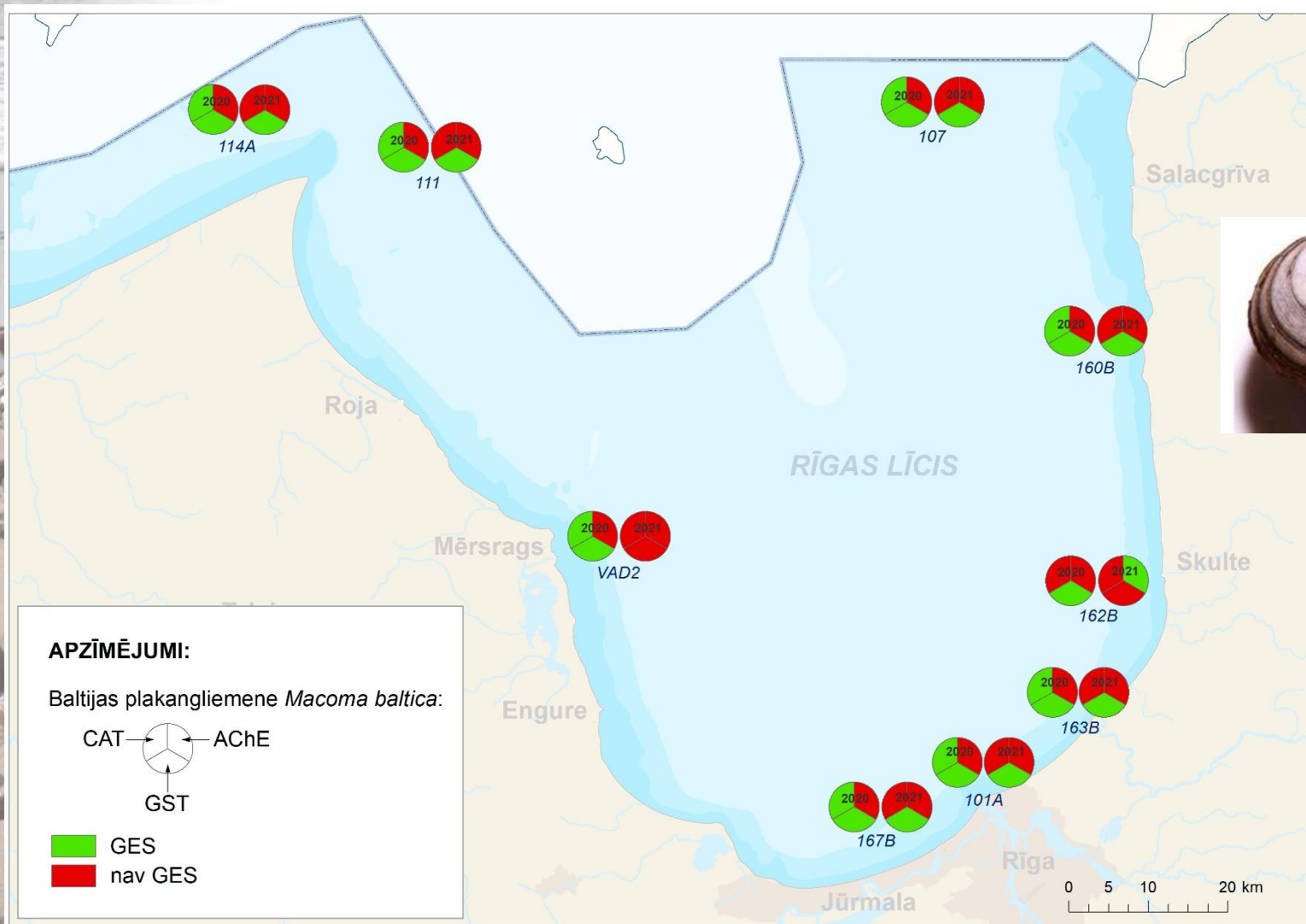
Baltijas plakangliemenēs *Macoma balthica*

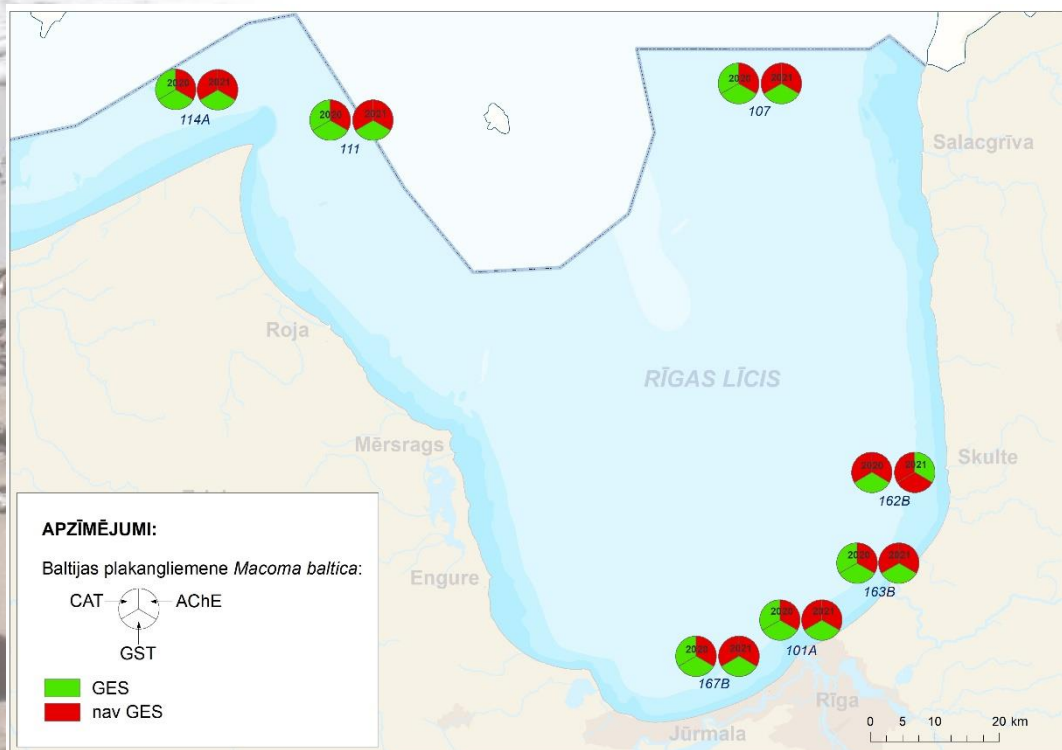
Enzimātiskie biomarķieri

Baltijas plakangliemenēs *Macoma balthica*

Prioritārās vielas saistībā ar enzimātiskajiem biomarķieriem

Pārsniedz Direktīvas 2013/39/ES*
robežvērtības:

PBDE (visās stacijās);
Hg - 114A, 111, 167B, 101A,
163B, 162B

Būtiska saistība
biomarķieriem ar **PAH**
un **PBDE**

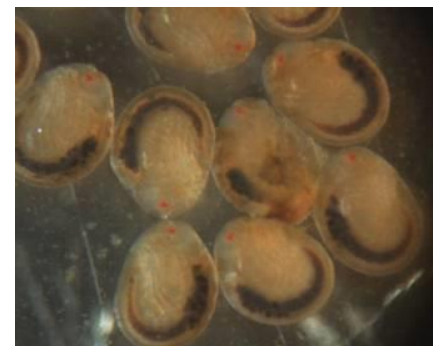
Embriogēnēze sānpeldēm - reprodktīvās sistēmas izmaiņas un olu attīstība, ko vizuāli var novērot pēc morfoloģiskām izmaiņām dīgļu attīstībā

- Reprodktīvās sistēmas izmaiņas

- Ir / Nav pēcnācēji

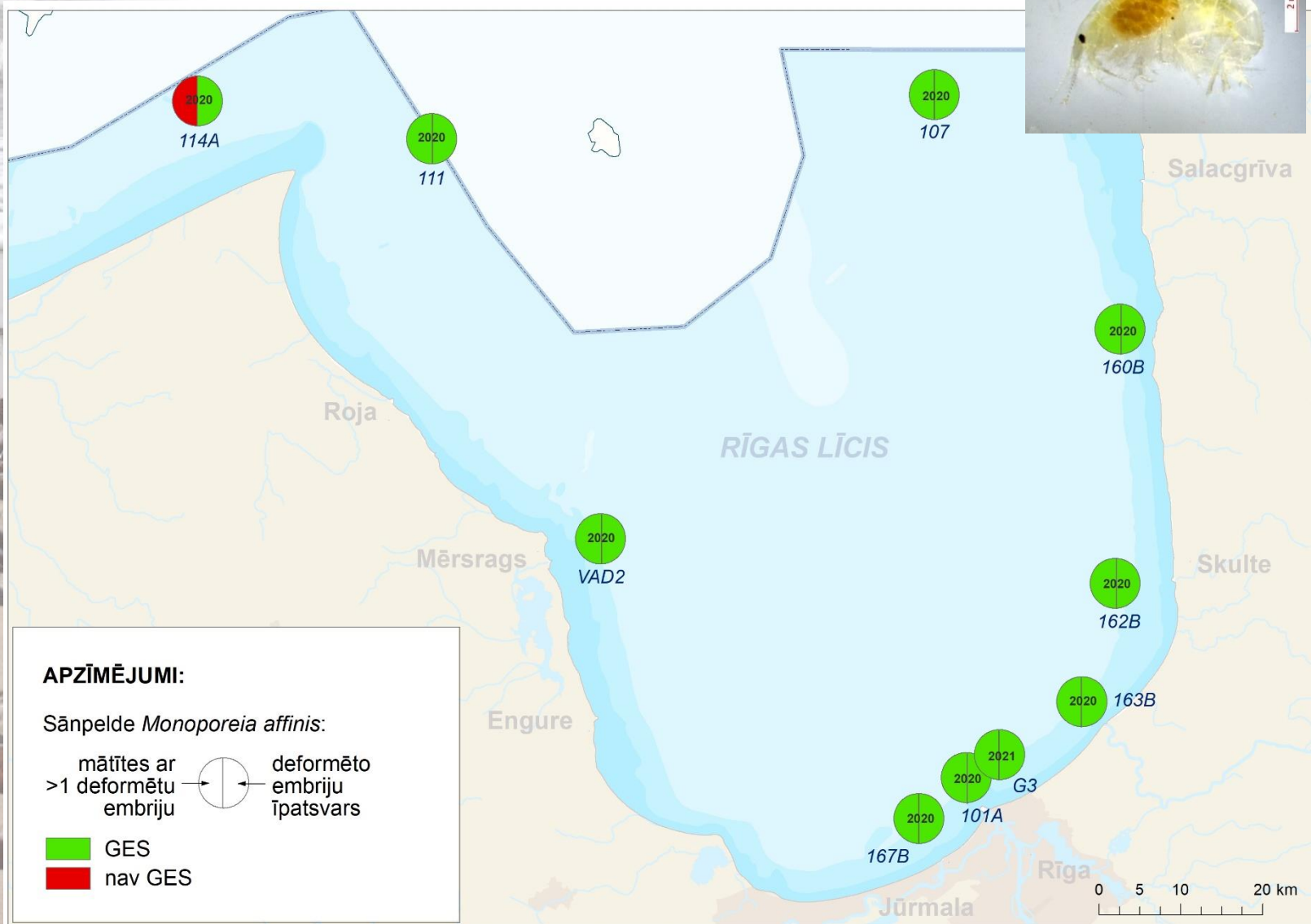
- Olu attīstības izmaiņas

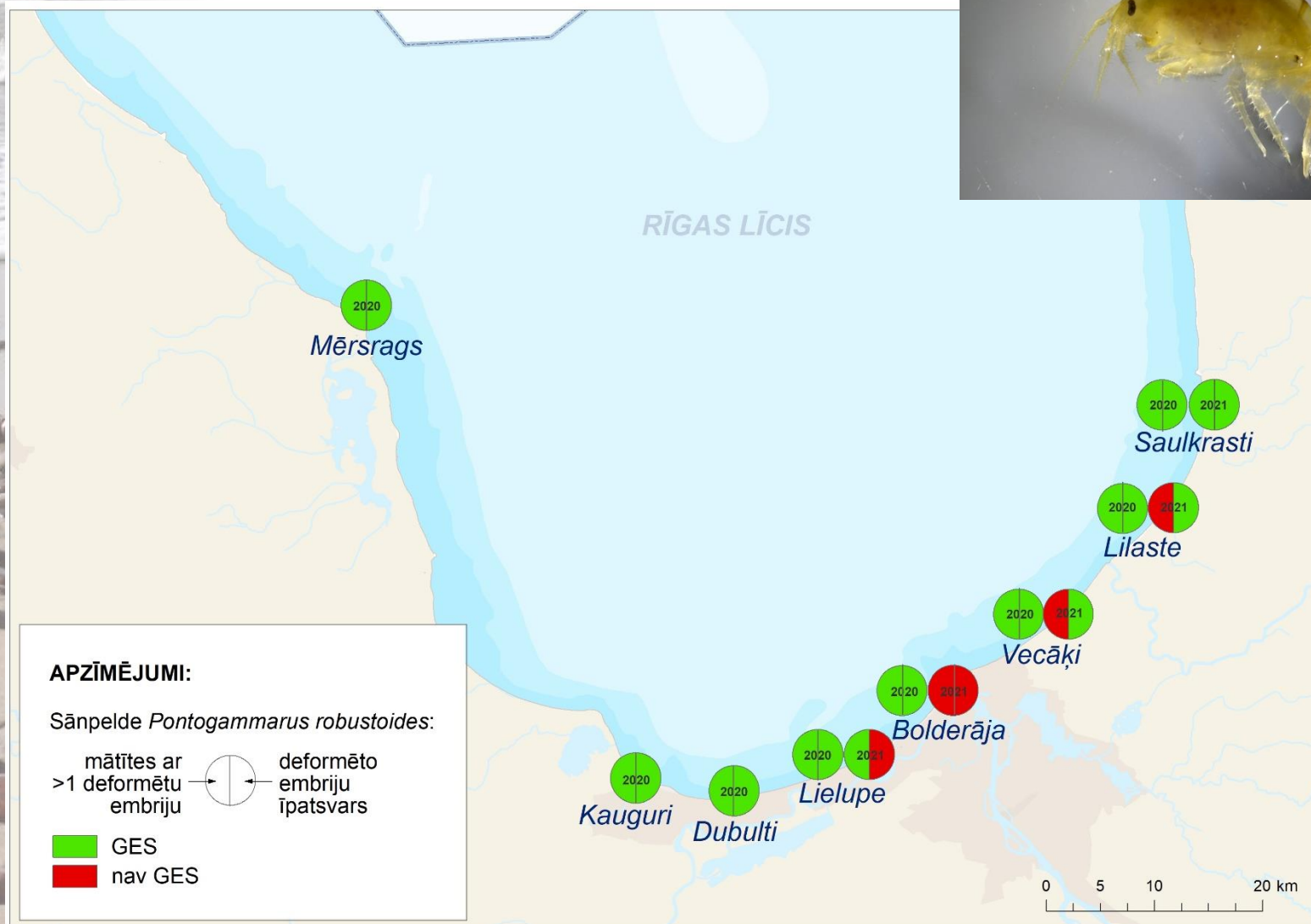
- formas maiņa
- sablīvēti audi
- dažāds dīgļu izmērs
- nevienmērīga dīgļu attīstība

Monoporeia affinis

LATVIJAS
HIDROEKOLOĢIJAS
INSTITŪTS

Paldies par uzmanību!

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Jūrlietu un
zivsaimniecības fonds

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests